

Le sacre du printemps II: Vaslav Nijinsky

Eerder besprak ik de compositie *Le sacre du printemps* van Igor Stravinsky, die in 1913 voor opschudding zorgde en de belangrijke lijnen voor de muzikale ontwikkeling van de twintigste eeuw uiteenzette. Vanaf de eerste tot de laatste maten was de zaal buitengewoon onrustig, met schreeuwende en soms zelfs vechtende mensen. Niet alleen Stravinsky's muziek, of het hiernaast afgebeelde decor, was hier debet aan. De choreografie van danser Vaslav Nijinsky was zelfs de belangrijkste reden voor het publiek om luidkeels haar afgrijzen te laten blijken. Het negentiende-eeuwse ballet was nog altijd grandioos populair: gracieus, extravert.

Dansers zweefden over het toneel, visueel was het ballet buitengewoon aantrekkelijk. Het ballet was een viering van de prestaties van het menselijk lichaam, zoals sommige sporten dat in de twintigste eeuw waren. De balletten van onder meer Tsjajkovsky, die al deze facetten combineerde en met sprookjesachtige, esthetische muziek toegankelijk presenteerde, waren dan ook bijzonder geliefd.

Nijinsky, zie foto hiernaast, brak radicaal met deze traditie. De plot van *Le sacre du printemps* leende zich bij uitstek voor een geheel nieuwe, aan de traditie tegengestelde choreografie.

Kende de traditie altijd enkele belangrijke solo's voor de beste danseressen uit het ballet, nu was het ballet gericht op bewegende groepen dansers. Alleen de solo aan het eind is noemenswaardig als individuele expressie.

Daarnaast 'zweefden' de dansers niet. Sterker nog: ze leken aan de grond vastgeklonken en zich daar slechts met moeite aan te kunnen onttrekken. Geen geheven armen en benen, geen gracieuze sprongen: de dansers vallen op de grond, maken kleine sprongetjes bij wijze van primitieve dans, kijken veel naar de grond, en lopen – terwijl de traditie zoveel mogelijk beweging en prachtige sprongen voorschreef om aan de aarde te willen ontsnappen, waarbij de dansers veelal schuin naar boven kijken, schreef Nijinsky, het plot indachtig, een choreografie die de band van de dansers met de aarde zo sterk mogelijk benadrukte. Zelfs de solo aan het eind, van het jonge meisje dat zich dooddanst, bevat weinig sprongen, het is of een onzichtbare hand uit de aarde haar steeds verder naar beneden trekt terwijl zij zich uitput – totdat ze sterft en op de grond neervalt.

Een detail was bijzonder belangrijk, en bovendien erg opvallend: de dansers moesten het gehele stuk met hun tenen naar binnen staan en lopen. Nijinsky brak met een van de belangrijkste 'wetten' van de dans. Dit hangt samen met het gebrek aan sprongen, aan beweeglijke dans. De dansers zagen er hierdoor onbeholpen uit. Ook de bewegingen van de dansers zien er geregeld onhandig uit, alsof ze wel willen, maar niet kunnen dansen. Toen bij de première, aan het begin van het tweede deel de vrouwen in een kring dansten met hun

handen vreemd onder hun kaken gewrongen, riep een van de tegenstanders van het ballet luid: 'Alstublieft, wil iemand er een tandarts bijhalen!?'

Nijinsky wilde alles anders, tegenovergesteld doen dan tot dan toe 'comme il faut' was in het ballet, tot in de meest gedetailleerde aspecten. Ook de kostuums, ontworpen door Nicholas Roerich (zie hieronder) waren het tegenovergestelde van wat de traditie voorschreef. Zware jurken, die vrijwel het gehele lichaam bedekten, grote linten om de armen en benen. Muziek en dans beeldden een primitieve stam uit heidens Rusland uit, en de kostuums sloten daarop aan.

Les ballets Russes van Serge Diaghilev, begonnen in 1909, wist zich snel roemrucht te maken in Parijs met een geheel nieuwe benadering van ballet. Al met de eerste balletten, waaronder *Daphnis et Chloe* van Maurice Ravel, en Stravinsky's *L'oiseau de feu* en *Petrouchka*, was dat gelukt – maar de reactie op die balletten stond in de schaduw van de rel rond *Le sacre du printemps*. Het ballet had wereldwijd haar naam gevestigd en katapulteerde alle deelnemende kunstenaars richting de eeuwige roem.

Dit essay is met toestemming van de auteur overgenomen van
<http://roelweerheijm.blogspot.com/2009/06/le-sacre-du-printemps-ii-vaslav.html>